

Szakos Veronika Lilla

Protestantizmus Koreában

I. Történeti áttekintés

■ A kereszténység a XVIII. század második felében a Joseon-dinasztia (조선, 朝鮮, 1392–1910) uralkodásának végén jutott el a Koreai-félszigetre: először a katolicizmus, majd – egy évszázaddal később – a protestantizmus is terjedni kezdett az országban. A korszak uralkodó eszméje a konfucianizmus volt, amelynek szigorú szabályai meghatározták az állam politikai és társadalmi életét is. Mindazonáltal a dinasztia uralkodásának végére a konfucianizmus meggyengült. Miközben a társadalomnak a mindennapi megélhetés gondjaival kellett megküzdenie, s a hivatalnokelit körében uralkodóvá vált a korrupció, az imperialista hatalmak Korea meghódításáért versengtek.

A koreai nép már találkozott az új vallás tanításaival, mielőtt a hittérítők hivatalosan megkezdtek volna működésüket. Az első protestáns misszionárius, aki partra szállt az országban Karl Friedrich August Gützlaff (1803–1851) volt. Gützlaff Németországból származott, és Kínában dolgozott ténitőként. 1832-ben az angol Lord Amherst fedélzetén jutott el Korea nyugati partvidékére, és annak egyik szigetén kezdte meg működését. A helyi lakosságnak kínai nyelvű *Bibliákat* ajándékozott, azonban egy hónap múlva el kellett hagynia a szigetet, mert nem kapott engedélyt a Joseon kormánytól. A következő próbálkozásra több mint 30 évvel később került sor. Robert Jermain Thomas (1839–1866), angol misszionárius, aki Kínában munkálkodott, 1866-ban az amerikai Sherman cirkálón indult el Koreába. A Sherman cirkáló engedély nélkül egészen Pyeongyangig (평양시, 平壤市) hajózott fel a Daedong folyón (대동강, 大同江), ahol harc tört ki a koreai katonák és a legénység között, a hajót pedig felgyújtották. A harcban maga Thomas is életét vesztette, aki így a koreai protestáns egyház első vértanújává vált. Élete utolsó szakaszában megkísérelte szétosztani a *Biblia* kínai másolatait. 1867-ben Alexander Williamson (1829–1890) mandzsúriai missziós útján egészen Korea határáig jutott el, ahol találkozott néhány

koreaival, akiknek *Bibliákat* adományozott. Ezeknek a kezdeti kísérleteknek azonban nem volt tartós hatásuk.

1872-ben a Skót Presbiteriánus Egyház Mandzsúriába, a koreai határhoz közeli területre küldte John Ross (1842–1915) és John McIntyre misszionáriusokat. Ross itt megismerkedett néhány koreai fiatallal, akiket koreai nyelvtanárként alkalmazott. 1877-ben kiadta az első európai nyelven megjelent koreai nyelvtant,¹ majd 1879-ben az első angol nyelvű könyvet Korea történelméről.² 1878-tól elkezdte fordítani *János és Márk evangéliumát* a koreai fiatalok segítségével, majd 1882-től a fordítás első részeit kinyomtatták, és terjesztetni kezdték az országban. Végül 1887-ben az egész *Újszövetséget* megjelentették koreai nyelven. A munka során a fiatalok megismerkedtek a keresztény hittel, és végül 1876-ban megkeresztelkedtek, így ők lettek az első koreai protestánsok, mielőtt még a külföldi misszionáriusok megérkeztek volna a félszigetre.

1882-ben Korea egyezményt kötött az Amerikai Egyesült Államokkal, majd ezt követően a többi nyugati országgal is. Ettől kezdve, a külföldiek legálisan utazhattak be és tartózkodhattak az országban, és így a misszionáriusok is engedélyt kaptak arra, hogy megkezdjék működésüket. Az első protestáns hittérítő, az amerikai presbiteriánus Horace Newton Allen (1858–1932) 1884 szeptemberében érkezett meg Jemulpoba (제물포, 濟物浦; ma: Incheon, 인천, 仁川). Allen nem csak misszionáriusként, hanem orvosként is dolgozott. Miután sikeresen kezelte Min Young Ik-et (민영익, 閔泳翊), a királyné unokaöccsét, 1885-ben a kormány engedélyezte számára az első nyugati stílusú kórház, a Gwanghyewon (광혜원, 廣惠院) felállítását. Később a Gwanghyewon modern kórházzá fejlődött, és napjainkban Severance Kórházként működik.

A következő évben, 1885-ben Szöulba érkezett Horace Grant Underwood (1859–1916) presbiteriánus és Henry Gerhard Appenzeller (1858–1902) metodista misszionárius is. Mivel a törvények miatt

közvetlen módon nem hirdethették az evangéliumot, oktatói munkába kezdtek. Underwood fizikát és kémiát tanított a Gwanghyewonban, míg Appenzeller megalapította a Baejae Hakdangot (배재학당), ahol fiúk oktatásával foglalkozott. 1886-ban Mary Scranton (1832–1909), methodista misszionáriusnő létrehozta az Ewha Hakdangot (이화학당, 梨花學堂), amely egy leányiskola volt. Ebből az iskolából fejlődött ki később az Ewha Womans University, amely ma a világ legnagyobb női oktatási intézménye. Ugyanebben az évben Underwood megkeresztelte No Chun Gyeongot (노춘경, 盧春京), aki az első Koreában megkeresztelt koreai protestáns hívő volt. Majd 1887-ben megszervezte az ország első gyülekezetét, a Saemunan Közösséget (새문안교회). Ezt követően a Methodista Egyház is felállította a saját missziós központját, és más felekezetek misszionáriusai is Koreába érkeztek, például 1889-ben az Ausztrál Presbiteriánus Misszió, majd az Üdvhad-sereg, a Hetednapi Adventista Egyház és a Baptista Egyház.

Az 1890-es években a megtértek számának növekedését figyelhetjük meg, s ez az időszak kedvezett a keresztény irodalmi művek terjedésének is. A misszionáriusok számos szótárt és kézikönyvet készítettek a koreai nyelvhez, s fordítani kezdték a vallásos könyveket is, közöttük például *A zarándok útját*. Az évtized elején meghívták az országba John Livingstone Nevius (1829–1893), Kínában tevékenykedő presbiteriánus hittérítőt, hogy magyarázza el a koreai misszionáriusoknak a térítési módszert (Nevius-módszer). Nevius stratégiájának három alapvető pontja volt: az önellátás, az önfenntartás és az

önigazgatás. Ez a módszer vált a koreai protestáns missziók általánosan elfogadott irányelvévé, és tette lehetővé a hívek számának gyors növekedését.

1901-ben a Presbiteriánus Egyház megalapította Pyeongyangban a Presbiteriánus Teológiai Szemináriumot. Az első hét diák 1907-ben fejezte be a tanulmányait, és ugyanebben az évben felállították az első független presbitériumot. A szemináriumot végzett diákokat felszentelték, és így ők váltak az első koreai lelkészekké. Ettől kezdve a gyülekezetet koreai lelkészek vezették. 1911-ben elérkezett az idő az első generális zsinat összehívására. A zsinat első ülését 1912-ben Pyeongyangban tartották, ahol H. G. Underwoodot választották moderátorrá, és elhatározták, hogy misszionáriusokat küldenek Kínába, Santung tartományba. Három lelkész el utazott Santungba és ott megkezdte a missziós munkát.

Az évtized legjelentősebb eseménye az 1907-es ébredési mozgalom volt, amely Pyeongyangban vette kezdetét, majd elterjedt az egész félszigeten, és Mandzsúriába is eljutott. 1907. január 6-án, a mozgalom első nagy rendezvényén 1500 hívő gyűlt össze, akik napközben a *Bibliát* tanulmányozták, este pedig prédikációt hallgattak. A mozgalom a hívek számára lelki és erkölcsi megújulást hozott, és hatására sokan megtértek. 1910-re már a népesség egy százaléka protestáns volt. A megújulásban kétségtelenül szerepet játszott az ország bizonytalan politikai és kulturális helyzete is. 1905-ben Korea protektorátusi szerződést kényszerült kötni Japánnal, minek következményeként a japánok beavatkoztak az ország életébe. 1907-ben Korea követeket küldött a hágai békekonferenciára, hogy segítséget kérjen a nagyhatalmaktól. A törté-

tek miatt a japán kormány kijelentette, hogy jogosult háborút kezdeményezni Korea ellen, és elérte, hogy Gojong (고종, 高宗, 1852–1919) császár lemondjon, a trónt pedig a fia, Sunjong (순종, 純宗, 1874–1926) foglalta el.

1910-ben Korea elvesztette önálló államiságát, és a Japán Birodalom részévé vált. Azonban a protestáns hívek száma továbbra is emelkedett, és gyülekezetek elkelezték magukat a szociális és politikai tevékenységek mellett. Az agresszív elnyomás miatt számos Japán-ellenes csoport jött létre, amelyeknek sok keresztény tagja is volt. 1912-ben 124 embert vádoltak meg azzal, hogy merényletet akartak elkövetni Terauchi Masatake (寺正毅, 1852–1919) japán főkormányzó ellen. A vádlottak közül 98-an keresztények voltak. Az állítólagos összeesküvők közül végül csak 6 embert mentettek fel bizonyíték hiányában.

További konfliktusokhoz vezetett a protestáns közönséggel, hogy a gyarmati kormány megpróbálta a saját „hazafias” iskolarendszerét rákényszeríteni a koreai nemzetre. A misszionáriusok sok iskolát és egyéb intézményt alapítottak, azonban a főkormányzó 1915-ben kiadott egy rendeletet, amelyben a japántette hivatalos nyelvvé az országban, és betiltotta a vallásos oktatást, valamint az istentiszteleteket a magániskolákban. A rendelet a keresztény közösségek megdöbbenését váltotta ki, és ez lett az egyik fő oka annak, hogy a keresztények is belekeveredtek a Koreai Függetlenségi Mozgalomba.

Az 1919-es Március Elsejei Mozgalom (koreaiul: Samil undong, 삼일 운동,三一運動), amely kihirdette, hogy Koreának joga van Japántól függetlenül létezni, nagyrészt vallási vezetők szervezték. A Függetlenségi

Nyilatkozat 33 aláírója közül 16-an protestánsok voltak. A mozgalom ugyan békés volt, azonban a japánok kíméletlenül elnyomták. A követőit börtönbe vetették, és sokukat kivégezték. Az üldözésnek sok keresztény is áldozatul esett, a japán seregek a templomokat felégették, és egy látványos incidens során egy falu lakosait beteterelték a helyi templomba, amit utána felgyújtottak.

A Március Elsejei Mozgalom elnyomása után a protestáns hívek körében két párt jelent meg: egy teológiailag liberális és társadalmilag aktív, illetőleg egy teológiailag konzervatív párt, amely csak egyházi ügyekkel foglalkozott. Az 1920-as évektől, amikor jelentősen megnövekedett a hívek

száma, a konzervatív párt vált dominánssá. A keresztények számára súlyos problémát jelentett, hogy 1925-től megkövetelték a sintó szentélyek szertartásain való részvételt, majd – 1935-től – az egyetemisták és az állami alkalmazottak számára is kötelezővé tették azt. Jóllehet azt mondták, hogy a szertartásokon való részvétel inkább hazafias, mint vallási cselekedet, a koreai keresztények számára mégis sértő és fenyegető volt, hogy vallásuk gyakorlását bálványimádásnak minősítették.

1938-ban a gyarmati uralom rákényszerítette a Presbiteriánus Egyházat, hogy az általános zsinaton határozatot hozzon arról, hogy a sintoizmus nincs ellentétben a keresztény hittel. Ezt követően a többi gyülekezet is hasonló határozatokat hozott. 1938 és 1945 között körülbelül 2000 ellenálló protestánst tartóztattak le, és mintegy ötvenen vértanúhalált haltak. A misszionáriusokat pedig, akik visszautasították a szentélyrendelet betartását, száműzték.

A II. világháború végén Japán vereséget szenvedett, és így 1945. augusztus 15-én Korea végre felszabadult a közel negyven éven át tartó gyarmati uralom alól. Az öröm azonban nem tarthatott sokáig, mivel a 38. szélességi fok mentén az országot kettéosztották. Észak-Koreában, ami szovjet befolyási övezetbe került, a keresztények olyan politikai pártokat alakítottak, mint a Keresztény Szociáldemokrata Párt vagy a Keresztény Liberális Párt, amelyeket nemsokára üldözni kezdtek. Az egyházi hivatalnokok számára kötelezővé tették, hogy csatlakozzanak a Koreai Keresztények Szövetségéhez (koreaiul:

Joseon Geuriseudogyo Yeonmaeng, 조선그리스도교연맹), és mindenkit, aki visszautasította a csatlakozást, letartóztattak illegális szervezethez való tartozás miatt. A templomokat elkobozták és világi használatba vették, sok keresztény pedig délre menekült, míg azokat, akik északon maradtak, nem sokkal a koreai háború kitörése előtt összegyűjtötték és tömegesen kivégezték.

Délen az amerikaiak „be nem avatkozás” politikája lehetővé tette, hogy a keresztények szabadon kezeljék a saját ügyeiket. Az összes felekezeti egyház elkezdte helyreállítani eredeti formáját, és újjászervezni magát. Azonban nehézséggel kellett szembenézniük, amikor azok a hívek, akik a sintó szertartásokon való részvétel megtagadása miatt be voltak börtönözve, ragaszkodtak hozzá, hogy a gyülekezetüket újjáépítsék, és elhatárolódtak azoktól a lelkészekől és presbiterektől, akik részt vettek a szertartásokon. A feszültség végül is szakadáshoz vezetett a presbiteriánus egyházon belül: a „lázadók” kiváltak, és megalakították a Goryeopa (고려파) gyülekezetet. Az 1950-es években az anyagi károk felszámolása is megkezdődött, és különféle szociális szolgáltatásokat biztosítottak a háború sújtotta lakosságnak. Közvetlenül a háború utáni időszakban ruha- és ételosztásokat szerveztek, árvaházakat alapítottak, részt vettek a sürgősségi orvosi ellátásban, és segítettek a menekültek szállításában. A hívek száma pedig folyamatosan növekedett ebben az időszakban is, azonban a lakosság 3 százalékát még mindig nem haladta meg.

A gyors növekedés az 1960-as években kezdődött el, amikor a hívek száma megduplázódott, és meghaladta a népesség 6 százalékát. A korszakra a fokozott társadalmi és evangelizációs aktivitás volt jellemző: a prostituáltak és munkások felkarolása, a koreai lelkészek külföldi missziós munkája, segítségnyújtás a külföldi országoknak, országos rádióhálózat, a Christian Broadcasting System létrehozása, valamint az oktatás támogatása tette emlékezetessé ezt az időszakot.

A koreai protestáns egyház 1984-ben ünnepelte százéves fennállását. A hívek száma azóta is szüntelenül növekszik, és 2015-re már meghaladta a népesség 19

százalékát, amivel jelenleg a legnagyobb lélekszámmal rendelkező vallás Koreában.³ Valamint az országban működik a világ legnagyobb gyülekezete is, a Yoido Teljes Evangéliumi Gyülekezet (여의도 순복음 교회, 汝矣島 純福音教會), amely közel egymillió taggal rendelkezik.

2. Templomépítészet

Ha Szöulban járunk, meglepődve tapasztalhatjuk, hogy a felhőkarcolók között milyen sok templomépülettel találkozhatunk. Ha pedig az éjszakai látképét csodáljuk, számtalan piros vagy fehér neonkeresztet vehetünk észre, ami egy-egy katolikus vagy protestáns templomot je-

löl. Mi is jellemző ezekre az épületekre, milyen sajátosságokat figyelhetünk meg?

A keresztény építészet az 1800-as évek végén vette kezdetét a félszigeten. A templomok többsége ugyan nyugati stílusban épült, nyugati építészek által, azonban egyedi koreai vonásokat is felfedezhetünk rajtuk. Az ország első protestáns temploma, a Jeongdong metodista templom (Chungdong First Methodist Church, 정동제일교회, 貞洞第一教會) 1897-ben épült meg. Miután Appenzeller megérkezett az országba, kezdetben egy *hanok*-ban, vagyis hagyományos koreai házban tartott istentiszteleteket, amelyet Béthel kápolnának nevezett. 1887-ben az istentiszteletek céljára felújított egy tradicionális épületet azon a területen, ahol ma a Jeongdong templom is található. Miután a közösség létszáma meghaladta a 200 főt, új templomot építettek, amely megegyezik a napjainkban is látható épülettel. Kezdetben 380 m² nagyságú volt, és 500 ember befogadására volt képes. A hívek koreai stílusban a földön ültek, a férfiakat és a nőket pedig egy függöny választotta

el egymástól. Az 1910-es évek végén reform söpört végig az országon, amelynek következtében eltűnt a férfiakat és a nőket elválasztó függöny, és fapadokat helyeztek el a templomban. Mivel a hívek száma tovább növekedett, 1926-ban két oldalhajóval bővítették ki, és így már 1500 ember befogadására vált alkalmassá. A templom neogótikus stílusban épült, és az ebben az időben készült angol templomokkal mutat hasonlóságot. A külsejét vörös téglák alkotják, és a nyugati sarkában álló négyszögletes harangtorony jelzi az épület funkcióját. A díszítés egyszerű, azonban ahol szükséges volt, ott alkalmaztak csúcsíveket, mérműveket és oszlopokat. A belső tér megőrizte az eredeti állapotot.

A teljesen nyugati stílusban épült templomok mellett találhatunk olyan épületeket is, ahol a nyugati és a koreai építészet keveredését figyelhetjük meg. Jó példa erre a szöuli anglikán székesegyház (성공회서울성당, 聖公會 서울聖堂), amely román stíluselemeket ötvöz hagyományos koreai és bizánci elemekkel. A székesegyház építése 1922-ben kezdődött meg Arthur Stansfield Dixon (1856–1929), angol építész tervei alapján. 1926. május 2-án avatták fel, azonban a teljes építkezés csak 1996-ban fejeződött be. A felszentelés idején a templom háromszintes, 992 m² alapterületű volt. A templom latin kereszt alaprajza, a kereszthajó, a gránit használata, a félkör alakú kápolna francia mintákat követ, a geometrikus elrendezés, a vörös téglák használata díszítésként a német, míg a harangtorony az olasz romanikára emlékeztet. A hagyományos koreai építészet hatásai figyelhetők meg az ereszek díszítésében, az ablakok rácskeretében, a cseréptetőben, valamint az öt hagyományos szín használ-

latában az ólomüveg ablakokon. Ugyanakkor a cseréptető a bizánci építészetben is megtalálható. Ha belépünk a székesegyházba, 12 köoszlopot vehetünk észre, ami a 12 apostolt szimbolizálja, míg a szentélyt egy Krisztus-mozaik díszíti.

A teljesen egyedi, tradicionális koreai stílusban épült templomokra is találhatunk példákat. A Gangwha anglikán székesegyház (대한성공회 강화성당, 大韓聖公會 江華聖堂) 1900-ban épült meg Ganghwa-szigetén az ország első anglikán és egyben első hanok-stílusú templomaként. Az évek során ugyan számos restauráláson esett át, mégis megőrizte eredeti formáját. A kétszintes, 4x10 méter téglalap alaprajzú épületet kívülről hagyományos koreai építési stílus jellemzi, és inkább emlékeztet buddhista vagy konfuciánus szentélyre, míg belső elrendezése a nyugati bazilikákét követi. Hogy koreai stílusban épült, annak az az oka, hogy a nyugati stílusú templomok építéséhez téglát és más olyan anyagokat használtak, amelyek a koreai építészek számára ismeretlenek voltak. Így külföldi munkásokat kellett volna hozatni nyugatról vagy Kínából. Ezzel szemben egy koreai stílusú ház megépítése lehetővé tette, hogy helyi mesterembereket alkalmazzanak, akik így könnyedén elkészíthették a templomként szolgáló épületet. Szintén hagyományos stílusban épült meg a Geumsan presbiteriánus templom (금산교회, 金山教會) Gimjeben (김제시, 金堤市). A területen 1897-ben kezdődött meg a missziós munka, és kezdetben más épületeket használtak istentiszteletre. Azonban 1909-ben Lewis Boyd Tate (1862–1929) hittérítő fáradozásainak köszönhetően lehetővé vált egy saját templom megépítése. A templom L vagy ㄴ, koreai betű (kiejtve: k/g) alak-

ban épült, egyik szárnya észak–dél irányban 5 gan,⁴ másik szárnya nyugat–kelet irányban 3 gan volt. A két külön szárny a nemek elkülönítésére szolgált, egyik szárnyban ültek a férfiak, a másikban a nők. Mint a Jeongdong metódista templom esetében is, egy függöny is volt a két terület között a szárnyak találkozásánál, a szószónoki emelvényénél.

A japán gyarmati uralom alól való felszabadulás és a koreai háború után a koreai építészek kísérletezni kezdtek. A technikai korlátok és a tapasztalathiány ellenére a modernizmusból merítették ötleteket nemcsak a világi építészet, hanem az egyházi építészet terén is. A modern protestáns templomépítészet egyik legjellegzetesebb építménye a Kyungdong presbiteriánus templom (경동교회, 京東教會), amely 1981-ben épült meg, és Korea egyik legkiemelkedőbb építészetének, Kim Swoo Geun-nek (김수근, 金壽根, 1931–1986) a munkája. A templom külső formája az imádságra összekulcsolt kéz motívumán alapul, és a teljes kompozíció több függőleges panelszerű falból áll, egyetlen ablak nélkül. A függőleges falak a tetőhöz közel vízszintesen meg vannak hajlítva, hogy az imádkozó kezek képzetét nyújtsák. A templomba az épület háta mögül induló hosszú, keskeny lépcsőn juthatunk el, amely arra szolgál, hogy a látogató felkészüljön a spirituális térbe való belépésre. A belső tér meglepően sötét, vakolatlan betonfalak veszik körbe, amelyek a csupaszság érzetét keltik.

Ha koreai protestáns templomokról beszélünk, akkor szólnunk kell az úgynevezett óriás gyülekezetekről, vagy más néven megacsörccsökről (angolul: megachurch) is. Megacsörccsnek nevezünk minden olyan gyülekezetet, ahol a hívek átlagos részvétele a hétfégi istentiszteleten meghaladja a 2000 főt. Szöulban összesen 17 ilyen gyü-

lekezetet van, és a világ tíz legnagyobb gyülekezete közül is négy Koreában található. Ha a templomaikat nézzük, általánosan elmondható róluk, hogy külsőre inkább hasonlítanak egy stadionhoz vagy egy hatalmas irodaházhoz, mintsem istentiszteleti helyhez. Csak egy-egy, a tetjükön vagy az oldalukon elhelyezett kereszt jelzi, hogy valójában milyen épületről van is szó. A belsejüket hatalmas, nyitott terek jellemzik, díszítésük egyszerű. A központi részükön egy emelvény helyezkedik el a szószékkel, amelyet félkörívben vesznek körül a padok és a lelátók. Általában az emelvény mellett található a kórus. A legnagyobb megacsörccs, a korábban is említett, Yoido Teljes Evangéliumi Gyülekezet templomának építése 1973-ban fejeződött be, amely a hívek adományai nélkül nem valósulhatott volna meg. A tagok számának folyamatos növekedése miatt 1986-ban kibővítették, és így egyidejűleg 25 000 ember befogadására vált alkalmassá. Egy átlagos vasárnap körülbelül 200 000-en vesznek részt az istentiszteleteken, amelyek reggel 7 órától zajlanak, egészen este 7 óráig. Az istentiszteletek alatt hatalmas kivetítők könnyítik meg a hívők dolgát, amelyek az egyes részek angol, kínai és japán nyelvű fordításai láthatók.

3. Zene

A templomépítészethez hasonlóan a koreai egyházi zenéről is elmondható, hogy alapvetően a nyugati kultúra hatott rá, sok kölcsönzést, átvételt figyelhetünk meg benne, s ebben a kereszténység hatásának jelentős szerepe volt. Az 1880-as évek végén a nyugati zenét az amerikai misszionáriusok honosították meg a szigetországban. Bizonyos ismeretekkel már ezt megelőzően is rendelkeztek

a nyugati zenéről, azonban ez csak egy szűk elitre volt jellemző. Ennek az elitnek a tagjai ismerték a nyugati tudományos értekezéseket, a katolikus egyházi énekeket, és az olyan nyugati hangszereket is, mint az orgona vagy a cimbalom.

Az egyházi énekek másolása 1888-tól az Ewha Hakdangban kezdődött meg, és Mary Scranton misszionáriusnő megkezdte az énekoktatást. Margaret Bengel Jones pedig 1892-től egyházi éneket tanított a Yeonghwa Hakdangban (영화학당) Incheonban, ahol 1890-től vette kezdetét az oktatás. Ugyanebben az évben a férjével, George Heber Jonesszal (1867–1919) és L. C. Rothweilerrel kiadták az első koreai egyházi énekeskönyvet, a *Chanmigát* (찬미가, 讚美歌), amely 27 dal szövegét tartalmazta, majd 1895-ben újból megjelentették, immár 81 énekkel. 1894-ben Underwood munkájának köszönhetően megjelent a *Chanyangga* (찬양가, 讚揚歌), amelyben először

voltak láthatóak négyszólamú, ötvonalas kottarendszerben lejegyzett dalok, összesen 117. Mind a Chanmiga, mind a Chanyangga lefordítva azt jelenti, hogy dicsőítő ének, és ebben a műfajban a következő évtizedben még további tíz kötet készült el.

Ezeknek az énekeknek a jellegzetes stílusa, a nyugati eredetű egyszólamú dallamokkal és lefordított szövegekkel, valamint egyszerű kísérettel a XIX. századi amerikai ébredési mozgalmak gyakorlatából származott. Az énekeket harmóniummal kísérték, amiket az 1890-es években Amerikából vagy Japánból hoztak be az országba, és néhány még ma is megtalálható a koreai vidéken. Az egyszólamú éneklés napjainkban is fennmaradt,

azonban az oktatási színvonal emelkedésével a templomi kórusok képzett hangú énekesekkel teltek meg.

A nyugati énekek átvétele mellett láthatunk próbálkozásokat a tradicionális koreai zene egyházi életbe való átültetésére is. Pak Dong Jin (박동진, 朴東鎭, 1916–2003), híres *pansori* (판소리)⁵ énekes *Yesujeon* (예수전), vagyis *Jézus története* címen egy új művel bővítette a repertoárját. Pak az 1980-as években vette fel a *Yesujeont*, és egy ciklusban jelentette meg a pansori történeteket. A felvételeken Pak a szokásos kísérőjével dolgozott együtt, és az énekek szerkezete megegyezett a hagyományos pansoriéval, amelyben a narráció, az ének és a drámai cselekmény keveredik. A rendszeresen ismétlődő ritmikus ciklusok használata, a fix belső szerkezet, a hangnemek és a dallamformák szintén pansorira emlékeztetnek. Maga Pak így nyilatkozott a *Yesujeon*ról: „Keresztény vagyok. Ez nem csak egy történet Istenről, hanem egy történet az egyszerű emberek üdvözítéséről. A pansori, amelyért kineveztek, egy régi kínai háborút mesél el, szóval miért ne lehetne egy történetem Izrael történelméről is? Amikor megalkottam a Jézus történetét, a pansori összes hagyományos elemét felhasználtam, és nem látok benne semmi rosszat. A mai világban élünk, ezért mai nyelven kell az emberekhez fordulnunk.”⁶ A második újkori pansorit, amely szintén tradicionális jellegzetességekkel rendelkezett és a *Hegyi beszéden* alapult, Seong U Hyang (성우향, 1935), pansori énekesnő alkotta meg, aki szintén keresztény volt.

1983-ban Yang Seung Hui (양승희, 1948), *gayageum* (가야금, 伽倻琴)⁷ művész egy keresztény himnuszt adott elő, amelyet Hwang Byeong Gi (황병기, 黃秉冀, 1936) írt át a hangszerre. Négy évvel később, 1987-ben Mun Jae Suk (문재숙, 1953) egy egész kötetet állított össze új tradicionális stílusú zeneművekből és átdolgozásokból *Gayageum chanyang gokjip* (가야금 찬양곡집, jelentése: dicsőítő énekek gayageum-re) címen. A kötetben található darabokat maga Mun Jae Suk és további híres zeneszerzők írták, illetve hangszerelték át. Mun Jae Suk jól ismert gayageumművész, valamint az Ewha Womans University professzora.

A koreai egyházi zenénél szólnunk kell a KCCM-ről (Korean Contemporary Christian Music), vagyis a kortárs koreai keresztény zenéről is. Ez olyan műfaj, amely az idő előrehaladtával lassan bontakozott ki. Akoreai háborút követően az amerikai misszionáriusok gospel énekeket hoztak magukkal az országba, amelyek többsége az 1950-es, 1960-as években volt közkedvelt. 1969. november 2-án néhány koreai popénekes a szüli Gyeongdong templomban gospeleket énekelt az istentiszteleten, amely ugyan nagyon megosztotta a híveket, de így végre megindult a kortárs keresztény zene népszerűsítése Koreában is. Ezt követően, a '70-es évektől megkezdődött az énekek fordítása is. 1971-ben Jo Yeong Nam (조영남, 趙英男, 1945) lefordította a *Just a Closer Walk With Thee* című amerikai gospelt, amelyet nyilvánosságra is hozott. Az ének nagyon népszerű lett, aminek következtében Jo elhatározta, hogy egy egész albumot fog kiadni keresztény kortárs énekekkel, és a következő évtől több ilyen lemeze is megjelent. 1973-ban O Dae Won (오대원, eredeti nevén: David E. Ross), misszionárius megalapította a *Yesujeondodant* (예수전도단), amely nem csak énekefordításokat készített, hanem saját kortárs keresztény énekeket is komponált. A '70-es évek végétől sok jelentős keresztény hírességnek köszönhetően a KCCM virágzásnak indult Koreában, amely egyben a Yoido Teljes Evangéliumi Gyülekezet növekedésének is köszönhető. Ezt az irányzatot még napjainkban so-

kan követik. A '80-as évekig sok európai és amerikai egyházi ének maradt fenn a koreai gyülekezetekben, és a vasárnapi istentiszteletek többsége megőrizte az egyházi énekekből és prédikációból felépülő hagyományos formát. Azonban a fiatal presbiteriánusok elkezdtek Taizé stílusú énekeket alkalmazni az összejöveteleiken. Ezeket az egyszerű, ismétlődő énekeket angolul vagy koreai fordításban éneklék, és inkább gitárral kísérik, mint billentyűs hangszerekkel, míg a megacsörcsök istentiszteletein több mint százfős énekkarok szolgálnak teljes zenekari kísérettel. Az utóbbi években a hagyományos koreai zene

is egyre inkább elfogadottá válik a keresztény szertartásokon, azonban még mindig ritkaságnak számít a templomok falain belül.

4. Irodalom

Nem sokkal a protestáns misszionáriusok megérkezése után a félszigetre, a koreai keresztény irodalom is megszületett. Ahogy azt a történeti részben láthattuk, számos szótár, koreai nyelvkönyv, illetve vallásos mű fordítása készült el a hittérítők tevékenységének köszönhetően. A kínai protestáns irodalom már az 1870-es évektől elkezdett beszivárogni az országba, s ez előkészítette a terepet a protestantizmus gyors terjedéséhez. Ezek az alkotások a koreaiak számára is érthető módon magyarázták meg az új vallást, és míg a le nem fordított kínai értekezések és könyvek a felsőbb, műveltebb rétegeket érték el, a köznyelvre lefordított művek a kevésbé

tanult közemberekhez is eljutottak. A protestáns irodalom nagy része, amely végül Koreába is megérkezett, kezdetben az országon kívül került nyomtatásba, és a Mandzsúriában vagy Japánban élő koreaiak olvasták először. Miután Korea megnyitotta kapuit a külföldiek előtt, és megkezdődött a hittérők munkája, terjesztésüket törvény tiltotta. A koreai misszionáriusok ezeket a kínai szövegeket lefordították, és terjeszteni kezdték. 1881 és 1896 között több mint 50 kínai traktátust fordítottak le és adtak ki a félszigeten. Ezek közül a legjelentősebbek William Milne (1785–1822) *Zhang Yuan liangyou xianglun* (張袁兩友相論, *The Two Friends*); Ferdinand Genähr (1823–1864) *Miaozhu wenda* (廟

祝問答, Conversation with a temple keeper); Griffith John (1831–1912) *Dehui Rumen* (德慧入門, The Primer of Virtue and Wisdom) és *Yinjia guidao* (引家歸道, Leading the Family in the Right Way) című műve.

A szövegek megjelentetésére a misszionáriusok 1889-ben megszervezték a Korean Religious Tract Societyt (대한기독교서회), amely H. G. Underwood otthonában működött Szöulban, és Trilingual Press, amely egy metodista misszióban kapott helyet. A Korean Religious Tract Society alapszabályát 1890. június 25-én fogadták el, és először két könyvecskét jelentettek meg, amelyeket H. G. Underwood és Samuel Austin Moffett (1864–1939), presbiterianus misszionáriusok írtak. A társaság munkájának fontos része volt az 1905-ben létrehozott börtönkönyvtár, amelynek hatására tizenketten keresz-

telkedtek meg egy év alatt a városi börtönben, miután olvasták a *Bibliát* és a társaság könyveit. A munka folyamatos növekedésével a régi székhely csakhamar kicsinek bizonyult, ezért a társaság 1911-ben új helyre költözött, majd 1919-ben a szervezet nevét is megváltoztatták The Christian Literature Society of Koreara. Ők adták ki a vasárnapi iskola tananyagait, a segédanyagokat a Korea Sunday School Association számára, valamint számos keresztény szervezet folyóiratait. Szintén az ő gondozásukban jelent meg a *The Union Hymn Book* is.

A misszionáriusok tevékenysége mellett néhány koreai költő munkásságában is megfigyelhetők keresztény hatások, a keresztény szellemiség. Korea egyik leghíresebb költője, Yun Dong Ju (윤동주, 尹東柱, 1917–1945), akinek több versében is érezhető a keresztény háttér, vallásos családban nőtt fel, és gyerekkorában meg is keresztelték. 1917. december 30-án született egy észak-mandzsúriai faluban. 1936-tól Pyeongyangban a Soongsil Közpiskolában tanult, majd 1938-tól Szöulban folytatott

tanulmányokat a Yeonhui Universityn (연희대학교). 1942-ben Japánba utazott, hogy angol irodalmat tanuljon, azonban 1943-ban letartóztatták, és 12 hónapig házi őrizetben tartották. A következő évben két év börtönre ítélték Japán-ellenes tevékenységért. A fukuokai börtönben megbetegedett, és ott is hunyt el, 1945 februárjában. Egyetlen verseskötete halála után jelent meg, 1948-ban, *Az ég, a szél, a csillagok és a vers* (하늘과 바람과 별과 시) címmel. Az *Egy gyertya* (초 한대, angolul: *A Single Candle*, amely magyar fordításban nem jelent meg) című korai versében, amelyet 1934. december 24-én írt, egyértelmű keresztény utalásokat találhatunk. A báránycsont említése a versben Isten Bárányára emlékeztet, ami szokatlannak, meglepőnek tűnt, de egy olyan újszerű képalkotás szándékát is jelezte, ami egyedülálló volt a költő írásaiban. Az egyszerű gyertya, amely karácsony estéjén lobban fel, az ő versében nemcsak emlékeztet Krisztus áldozatára, hanem a költői nyelve erejével meg is jeleníti azt. Az *Amíg a hajnal eljön* (새벽이 올 때까지, angolul: *Until the Dawn Comes / Until Daybreak*, magyar fordításban nem jelent meg) című, 1941. májusi versében a jelenet erősen emlékeztet a közelgő utolsó ítélet napjára. A szintén 1941 májusában született *A kereszt* (십자가, angolul: *The Cross*, magyar fordításban nem jelent meg) című versében kijelöli azokat a keresztény princípiumokat, amelyek fontosak számára. Ez pedig nem más, mint az önfeláldozás elve.

Kim Hyeon Seung (김현승, 金顯承, 1913–1975) költő 1913. április 14-én született Pyeongyangban, egy protestáns lelkész második gyermekeként. Gyermekkora nagy részét Gwangjuban (광주시, 光州市) töltötte, majd 1937-ben diplomázott a Soongsil Universityn (숭실대학교, 崇實大學校). Költői karrierje 1934-ben vette kezdetét, amikor *Te, amikor a magányos téli este eljön* (쓸쓸한 겨울 저녁이 올 때 당신들은, angolul: *At the coming of lonely winter evening should you*, magyar fordításban nem jelent meg) című verse megjelent a Dong-a Ilbo (동아일보, 東亞日報) népszerű koreai lapban. Az 1950-es évektől professzorként dolgozott a Chosun Universityn (조선대학교, 朝鮮大學校), ahol kreatív írást tanított, és 1951-ben megalapította a *New Literature* című irodalmi folyóiratot. 1975. április 11-én hunyt el. Műveiben, mint *Az Őszi imádság* (가을의 기도, angolul: *Autumn Prayer*, magyar fordításban nem jelent meg) című versében is egyértelműen megjelenik keresztény hite.

JEGYZETEK

- 1 ROSS, John: *Corean primer: being lessons in Corean on all ordinary subjects, transliterated on the principles of the „Mandarin primer”, by the same author.* American Presbyterian Mission Press, 1877.
- 2 ROSS, John: *History of Corea, Ancient and Modern; with Description of Manners and Customs, Language and Geography.* London, 1891.
- 3 Vö. a 2015-ös népszámlálási adatokkal: Az ország teljes lakossága 49 052 389 fő, ebből 27 498 715 fő vallotta magát vallás nélkülinek, 13 566 072 fő kereszténynek (9 675 761 fő protestáns, 3 890 311 fő katolikus), és 7 619 332 fő buddhistának:
http://kosis.kr/statHtml/statHtml.do?orgId=101&tblId=DT_1PM1502&conn_path=I2
(utoljára ellenőrizve: 2017.10.12.).
- 4 Gan (간, 間): Hagyományos koreai mértékegység, ami kb. 2 méternek felel meg.
- 5 Pansori (판소리): hagyományos koreai műfaj, mely egy narratív zenei előadásmódot takar. Egyszereplős színpadi játéknak tekinthető, amelyben a gwangdae (광대) nevű narrátor-énekes rekedtes hangon elmondja, elénekli a történetet. Az éneket egy dobos kíséri, aki időnként közbeiktatásokkal biztatja az énekest, vagy röviden kommentálja a történeteket. (Vö. OSVÁTH Gábor: *A koreai irodalom rövid története.* Bp., ELTE, 2016, 26.)
- 6 HOWARD, Keith David: *Christianity and Korean Traditional Music.* = DUECK, Jonathan – REILY, Suzel Ana szerk.: *The Oxford Handbook of Music and World Christianities*
<http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199859993.001.0001/oxfordhb-9780199859993-e-005> (utoljára ellenőrizve: 2017.10.19.)
- 7 Gayageum (가야금, 伽倻琴): 12 húros, citerához hasonló koreai hangszer.

IRODALOM

- A Handbook of Korea.* Seoul, Korean Overseas Information Service, 1993.
- AHN, Jae-Eun: *A misszió elméletének fejlődése a koreai református egyházban.* Ford. BÚCSI Lajos. Komárom/Komárno, Calvin J. Teológiai Akadémia, 2000.
- BUSWELL, Robert E. – LEE, Timothy S., szerk.: *Christianity in Korea.* Honolulu, University of Hawaii' Press, 2006.
- CLARK, Allen D.: *A History of the Church in Korea.* Seoul, The Christian Literature Society of Korea, 1986.

CSOMA Mózes: *Korea. Egy nemzet, két ország – A közös gyökerektől.* Bp., Napvilág, 2013.

OSVÁTH Gábor: *A koreai irodalom rövid története.* Bp., ELTE, 2016.

Religious Culture in Korea. Seoul, Hollym International Corp. Elizabeth, NJ, 1996.

SUH, Kwoeng-il: *Christianity and Korean Culture.* = *Korean Cultural Heritage – Thought & Religion.* Seoul, The Korea Foundation, 1996, 244–253.

YIM, Seock-jae: *City as Art – 100 Notable Works of Architecture in Seoul.* Seoul, Hollym, 2011.

INTERNETES FORRÁSOK

- COOK, Chung-Hyo: *The Poetry of Yun Dong-Ju.*
http://s-space.snu.ac.kr/bitstream/10371/2661/3/englishstudies_v02_057.pdf (utoljára ellenőrizve: 2017.10.19.)
- Ganghwa Anglican Cathedral, Ganghwado Island:
http://cefia.aks.ac.kr:84/index.php?title=Korea%27s_Religious_Places_-_3.8_Ganghwa_Anglican_Cathedral%2C_Ganghwado_Island (utoljára ellenőrizve: 2017.10.19.)
- Geumsan Presbyterian Church, Gimje:
http://cefia.aks.ac.kr:84/index.php?title=Korea%27s_Religious_Places_-_3.7_Geumsan_Presbyterian_Church,_Gimje (utoljára ellenőrizve: 2017.10.19.)
- History of Yoido Full Gospel Church:
http://english.fgtv.com/a1/a1_063.asp (utoljára ellenőrizve: 2017.10.19.)
- HOWARD, Keith David: *Christianity and Korean Traditional Music.* = DUECK, Jonathan – REILY, Suzel Ana szerk.: *The Oxford Handbook of Music and World Christianities.*
<http://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199859993.001.0001/oxfordhb-9780199859993-e-005> (utoljára ellenőrizve: 2017.10.19.)
- KOSIS Korean Statistical Information Service:
http://kosis.kr/statHtml/statHtml.do?orgId=101&tblId=DT_1PM1502&conn_path=I2
(utoljára ellenőrizve: 2017.10.12.).